

LBRIS

Gheorghe Ivan

We know
books

Mari-Claudia Ivan

Drept penal. Partea generală

Conform Codului penal

Ediția 5

- revizuită și adăugită -

Editura C.H. Beck
București 2023

Cuprins

Abrevieri.....	XI
Capitolul I. Noțiuni introductive	1
Secțiunea 1. Dreptul penal ca ramură a dreptului	1
§1. Generalități privind dreptul penal.....	1
§2. Necesitatea dreptului penal.....	2
§3. Caracterele dreptului penal.....	2
§4. Scopul și sarcinile dreptului penal.....	4
§5. Locul dreptului penal în sistemul dreptului	5
Secțiunea a 2-a. Generalități privind știința dreptului penal	6
§1. Dreptul penal ca ramură a științelor juridice	6
§2. Locul științei dreptului penal în sistemul științelor.....	7
Secțiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale dreptului penal	7
Secțiunea a 4-a. Raportul juridic de drept penal	10
Secțiunea a 5-a. Izvoarele dreptului penal.....	11
Capitolul II. Legea penală.....	29
Secțiunea 1. Legea penală și conținutul său normativ.....	29
§1. Noțiunea de lege penală și categoriile de legi penale	29
§2. Normele juridice penale.....	32
Secțiunea a 2-a. Interpretarea legii penale.....	36
§1. Necesitatea și formele interpretării.....	36
§2. Metodele de interpretare	38
§3. Rezultatele și limitele interpretării.....	40
Secțiunea a 3-a. Aplicarea legii penale în timp și spațiu.....	41
§1. Considerații generale	41
§2. Aplicarea legii penale în timp.....	42
§3. Aplicarea legii penale în spațiu.....	60
§4. Extrădarea.....	69
Capitolul III. Infrațiunea	76
Secțiunea 1. Noțiunea de infrațiune.....	76
Secțiunea a 2-a. Trăsăturile esențiale ale infrațiunii	77
§1. Fapta prevăzută de legea penală	77
§2. Fapta săvârșită cu vinovăție.....	79
§3. Fapta nejustificată.....	81
§4. Fapta imputabilă persoanei care a săvârșit-o	81
Secțiunea a 3-a. Conținutul infrațiunii.....	82
Capitolul IV. Formele infrațiunii	94
Secțiunea 1. Fazele de desfășurare a activității infracționale.....	94
Secțiunea a 2-a. Actele pregătitoare (preparatorii).....	96

LIBRIS	books	
Secțiunea a 3-a. Tentativa		97
Secțiunea a 4-a. Infracțiunea fapt consumat.....		104
Secțiunea a 5-a. Infracțiunea fapt epuizat		104
Capitolul V. Pluralitatea de infractori.....		106
Secțiunea 1. Aspecte generale privind pluralitatea de infractori		106
Secțiunea a 2-a. Participația penală.....		110
§1. Generalități privind participația penală.....		110
§2. Participația penală proprie (propriu-zisă sau perfectă)		112
2.1. Autoratul.....		113
2.2. Coautoratul		114
2.3. Instigarea		116
2.4. Complicitatea		119
§3. Participația improprie (imperfectă).....		121
§4. Tratamentul penal al participației		123
Capitolul VI. Unitatea și pluralitatea de infracțiuni.....		129
Secțiunea 1. Unitatea de infracțiune.....		129
§1. Unitatea naturală de infracțiune.....		129
1.1. Infracțiunea simplă		130
1.2. Infracțiunea continuă.....		131
1.3. Infracțiunea deviată		132
§2. Unitatea legală de infracțiune		134
2.1. Infracțiunea continuată		134
2.2. Infracțiunea complexă		142
2.3. Infracțiunea de obicei		145
2.4. Infracțiunea progresivă.....		147
Secțiunea a 2-a. Pluralitatea de infracțiuni		148
§1. Concursul de infracțiuni		148
§2. Recidiva		159
§3. Pluralitatea intermediară.....		180
§4. Pedepsele complementare, pedepsele accesorii și măsurile de siguranță în caz de pluralitate de infracțiuni		182
Capitolul VII. Cauzele care înlătură caracterul penal al faptei		187
Secțiunea 1. Aspecte generale.....		187
§1. Caracterul penal și cauzele care fac posibilă înlăturarea acestuia		187
§2. Clasificarea cauzelor care înlătură caracterul penal al faptei.....		188
Secțiunea a 2-a. Cauzele justificative.....		189
§1. Legitima apărare		191
§2. Starea de necesitate.....		196
§3. Exercițarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații		199
§4. Consimțământul persoanei vătămate		203
§5. Corecția domestică		205
§6. Uzul de armă licit		206

§7. Folosirea licită a mijloacelor de constrângere	209
§8. Cauzele justificative speciale.....	210
Secțiunea a 3-a. Cauzele de neimputabilitate*	211
§1. Constrângerea fizică	212
§2. Constrângerea morală	213
§3. Excesul neimputabil	214
§4. Minoritatea făptuitorului.....	216
§5. Iresponsabilitatea	217
§6. Intoxicația	220
§7. Eroarea.....	222
§8. Cazul fortuit.....	228
Capitolul VIII. Răspunderea penală.....	231
Secțiunea 1. Răspunderea penală ca instituție fundamentală	231
Secțiunea a 2-a. Principiile răspunderii penale	232
Secțiunea a 3-a. Cauzele care înlătură răspunderea penală	234
§1. Considerații generale	234
§2. Amnistia	235
§3. Prescripția răspunderii penale.....	237
3.1. Prescripția răspunderii penale în cazul persoanei fizice	237
3.2. Prescripția răspunderii penale în cazul persoanei juridice.....	263
§4. Lipsa plângerii prealabile și retragerea plângerii prealabile	263
§5. Împăcarea	268
§6. Încheierea unui acord de mediere	271
Capitolul IX. Sancțiunile de drept penal	275
Secțiunea 1. Sancțiunile de drept penal și caracterul lor	275
Secțiunea a 2-a. Principii ale sancțiunilor de drept penal.....	276
Secțiunea a 3-a. Pedepsele	278
§1. Aspecte generale.....	278
§2. Scopul și funcțiile pedepsei	280
§3. Categoriile de pedepse.....	282
§4. Cadrul pedepselor în dreptul penal român.....	283
§5. Pedepsele principale aplicabile persoanei fizice.....	284
5.1. Pedepsa detențiunii pe viață.....	284
5.2. Pedepsa închisorii	286
5.3. Amendă.....	287
§6. Pedepsele complementare aplicabile persoanei fizice	296
6.1. Interzicerea exercitării unor drepturi	296
6.2. Degradarea militară	299
6.3. Publicarea hotărârii definitive de condamnare	300
§7. Pedepsa accesorie aplicabilă persoanei fizice.....	301
Capitolul X. Individualizarea pedepselor.....	309
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	309

§1. Noțiunea și cadrul legal	309
§2. Forme și modalități de individualizare	309
Secțiunea a 2-a. Individualizarea judiciară a pedepselor.....	311
§1. Criteriile legale de individualizare.....	311
§2. Cauzele modificatoare de pedeapsă.....	327
2.1. Circumstanțele	330
2.2. Circumstanțele atenuante.....	331
2.2.1. Circumstanțele atenuante legale.....	331
2.2.2. Circumstanțele atenuante judiciare	335
2.2.3. Efectele circumstanțelor atenuante.....	336
2.3. Circumstanțele agravante	340
2.3.1. Circumstanțele agravante legale.....	341
2.3.2. Efectele circumstanțelor agravante asupra pedepselor principale în cazul persoanei fizice	346
2.4. Concursul între cauzele modificatoare de pedeapsă	347
Secțiunea a 3-a. Individualizarea judiciară a executării pedepselor.....	349
§1. Aspecte generale.....	349
§2. Renunțarea la aplicarea pedepsei.....	350
§3. Amânarea aplicării pedepsei.....	353
§4. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere.....	359
Secțiunea a 4-a. Individualizarea administrativă a pedepselor.....	370
§1. Calculul duratei pedepselor	370
§2. Liberarea condiționată	371
Capitolul XI. Măsurile de siguranță	380
Secțiunea 1. Aspecte generale.....	380
Secțiunea a 2-a. Măsurile de siguranță în actualul Cod penal	381
Secțiunea a 3-a. Măsurile de siguranță în special.....	383
§1. Obligarea la tratament medical	383
§2. Internarea medicală.....	383
§3. Interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii	384
§4. Confiscarea specială	386
§5. Confiscarea extinsă.....	389
Capitolul XII. Răspunderea penală a minorilor	395
Secțiunea 1. Considerații generale	395
Secțiunea a 2-a. Măsurile educative neprivative de libertate	402
§1. Stagiul de formare civică	402
§2. Supravegherea	402
§3. Consemnarea la sfârșit de săptămână	402
§4. Asistarea zilnică.....	403
§5. Obligații ce pot fi impuse minorului.....	403
§6. Modificarea sau încetarea obligațiilor	403
§7. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate.....	404

Secțiunea a 3-a. Măsurile educative privative de libertate	404
§1. Internarea într-un centru educativ	404
§2. Internarea într-un centru de detenție	406
§3. Schimbarea regimului de executare	407
§4. Calculul duratei măsurilor educative	407
Secțiunea a 4-a. Reguli comune	407
Capitolul XIII. Răspunderea penală a persoanei juridice	412
Secțiunea 1. Considerații generale	412
Secțiunea a 2-a. Pedepșa principală aplicabilă persoanei juridice. Amenda	416
Secțiunea a 3-a. Pedepsele complementare aplicabile persoanei juridice	419
§1. Aplicarea și executarea pedepselor complementare în cazul persoanei juridice	419
§2. Dizolvarea persoanei juridice	420
§3. Suspendarea activității persoanei juridice	421
§4. Închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice	422
§5. Interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice	422
§6. Plasarea sub supraveghere judiciară	422
§7. Afișarea sau publicarea hotărârii de condamnare	423
Secțiunea a 4-a. Reguli comune	424
Capitolul XIV. Cauzele care înlătură sau modifică executarea pedepsei	427
Secțiunea 1. Considerații generale	427
Secțiunea a 2-a. Grațierea	427
Secțiunea a 3-a. Prescripția executării pedepsei	433
§1. Prescripția executării pedepsei în cazul persoanei fizice	433
§2. Prescripția executării pedepsei în cazul persoanei juridice	437
Capitolul XV. Cauzele care înlătură consecințele condamnării	438
Secțiunea 1. Considerații generale privind reabilitarea	438
Secțiunea a 2-a. Reabilitarea de drept a persoanei fizice	439
Secțiunea a 3-a. Reabilitarea de drept a persoanei juridice	440
Secțiunea a 4-a. Reabilitarea judecătorească a persoanei fizice	440
Secțiunea a 5-a. Reguli comune	443
Bibliografie	449

Capitolul I Noțiuni introductive

Secțiunea 1. Dreptul penal ca ramură a dreptului

§1. Generalități privind dreptul penal

1. Dreptul penal ca ramură a dreptului, precum și ca știință. Expresia „drept penal” este folosită pentru a denumi atât *dreptul penal* ca una dintre *ramurile* sistemului de drept¹, cât și *știința dreptului penal* ca una dintre *disciplinele* științelor juridice care studiază respectiva ramură a dreptului.

Cele două accepțiuni (sus-expuse) desemnate prin aceeași sintagmă nu sunt identice și deci nu trebuie să fie confundate. *Prima* se raportează la ansamblul normelor și instituțiilor dreptului în vigoare la un moment dat și într-o anumită societate (*dreptul pozitiv*). *A doua* cuprinde concepțiile, ideile, teoriile privitoare la dreptul penal ca ramură a dreptului, adică „doctrina” dreptului penal.

2. Definiția dreptului penal ca ramură a dreptului. Ca ramură a sistemului dreptului, dreptul penal reprezintă *subsistemul* normelor juridice care reglementează relațiile de prevenție și de apărare socială prin interzicerea ca infracțiuni, sub sancțiuni specifice, denumite sancțiuni de drept penal, a acțiunilor sau inacțiunilor periculoase pentru valorile sociale, în scopul prevenției și mai ales al apărării acestor valori, fie prin prevenirea infracțiunilor, fie prin aplicarea sancțiunilor persoanelor care le săvârșesc².

Rezultă din definiția sus-relevată că dreptul penal întrunește toate trăsăturile caracteristice unei ramuri a dreptului: un obiect de reglementare propriu, un procedeu *sui generis* de reglementare juridică, un scop specific și un mod original de realizare a acestui scop³.

3. Obiectul de reglementare a dreptului penal. Obiectul de reglementare a dreptului penal este format de o categorie aparte de relații sociale, pe care le numim *relații de prevenție și de apărare socială*. Aceste relații pot fi de *conformare* (care apar în momentul intrării în vigoare a normei penale) sau de *conflict* (care apar în

---

¹ *Sistemul dreptului* poate fi definit ca fiind ansamblul normelor juridice care au ca scop reglementarea tuturor relațiilor sociale [Gh. Ivan, Sistemul dreptului și subsistemul securității naționale, în Pro Lege nr. 1/2017, p. 46 (<http://revistaprolege.ro/revista-pro-lege-nr-12017/>)].

² C. Bulai, Manual de drept penal. Partea generală, Ed. All, București, 1997, p. 2 și urm.

³ Gh. Ivan, Drept penal. Partea generală, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 1; Gh. Ivan, M.-C. Ivan, Drept penal. Partea generală conform actualului Cod penal, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2015, p. 1; Gh. Ivan, M.-C. Ivan, Drept penal. Partea generală conform actualului Cod penal, ed. a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. C.H. Beck, București, 2017, p. 1; Gh. Ivan, M.-C. Ivan, Drept penal. Partea generală conform actualului Cod penal, ed. a 4-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 1.

momentul săvârșirii infracțiunii). În cazul relațiilor de conformare, destinatarii normelor penale trebuie să se conformeze acestora, iar în acela al relațiilor de conflict, infractorii (adică cei care au săvârșit infracțiuni) trebuie să se supună aplicării normelor penale, în sensul tragerii lor la răspundere penală.

Prin reglementare, relațiile de prevenție și de apărare socială, care sunt preexistente acesteia, devin *raporturi juridice de drept penal*.

4. Specificul reglementării juridico-penale. Definiția dreptului penal se referă și la specificul reglementării relațiilor sociale prin normele dreptului penal. Această reglementare se face prin prevederea, în normele de incriminare, *pe de o parte*, a faptelor interzise ca infracțiuni, iar, *pe de altă parte*, a sancțiunilor ce urmează să se aplice în cazul săvârșirii celor dintâi. Preceptul sau regula de conduită nu rezultă explicit din această reglementare, ci se deduce implicit din interdicerea, sub sancțiune penală, a faptei incriminate¹. Marea majoritate a normelor dreptului penal sunt *prohibitive*, prevăzând o obligație de a nu face, de a se abține de la comiterea faptei interzise; celelalte sunt norme *onerative*, prevăzând o obligație de a face, adică de a săvârși fapta implicit ordonată prin incriminarea omiterii ei.

§2. Necesitatea dreptului penal

5. Argumente. În general, se invocă pentru a demonstra necesitatea dreptului penal următoarele argumente: (i) necesitatea prevenției și apărării valorilor sociale; (ii) existența fenomenului infracțional și necesitatea combaterii acestuia; (iii) necesitatea reglementării juridice a acțiunilor de prevenție și de apărare a valorilor sociale.

§3. Caracterele dreptului penal

6. Caracterul autonom. Dreptul penal are un caracter autonom în raport cu celelalte ramuri ale dreptului. Acest caracter decurge din faptul că dreptul penal: a) are un obiect propriu de reglementare și un obiect specific al ocrotirii juridice: relațiile de prevenție și de apărare socială și, respectiv, valorile necesare existenței societății; b) în vederea prevenției și a apărării valorilor sociale, creează un sistem propriu de precepte sau reguli de conduită implicite (îndatorirea de a se abține de la săvârșirea faptelor periculoase pentru aceste valori sau de a efectua anumite activități necesare pentru apărarea lor) și de sancțiuni specifice lui (pedepse, măsuri educative, măsuri de siguranță).

7. Caracterul de drept public. Prin caracterul poruncitor al raporturilor juridice pe care le creează ca urmare a reglementărilor relațiilor de prevenție și de apărare socială, dreptul penal aparține dreptului public, alături de alte ramuri ale dreptului

¹ Regula de prohibiție este cel mai adesea implicită. Legea spune de exemplu: „Furtul se pedepsește cu 3 ani închisoare și cu 45.000 euro amendă” [art. 311-3 C.pen. francez (<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006070719>)]. Ea nu spune: „Este interzis să se fure”; aceasta se înțelege de la sine (C. Lambois, Droit pénal général, Hachette, Paris, 1994, p. 12).

care reglementează relații sociale de putere, în care una dintre părți este statul ca reprezentant al societății, al puterii publice.

Reglementând relațiile de prevenție și de apărare socială, dreptul penal creează raporturi juridice între stat (ca reprezentant al societății și ca titular al funcțiilor de prevenție și de apărare socială), *pe de o parte*, și persoanele fizice sau juridice (ca destinatari), *pe de altă parte*.

8. Caracterul unitar al dreptului penal. Deși sunt cuprinse nu numai în Codul penal, ci și în numeroase legi speciale penale sau chiar nepenale, normele dreptului penal constituie, în cadrul sistemului dreptului, un adevărat subsistem, a cărui *unitate* este asigurată de *principiile* care le guvernează. *Normele cu caracter de principii* sunt prevăzute în genere în Codul penal, însă ele sunt incidente în raport cu toate normele de drept penal, indiferent care ar fi sediul acestora, asigurând astfel unitatea lor.

Dreptul penal având o structură sistemică, unitatea sa nu numai că nu exclude, dar chiar presupune o anumită structurare a normelor pe care le conține. Una dintre acestea este gruparea normelor de drept penal în *partea generală* și *partea specială* a dreptului penal, grupare determinată de specificul conținutului normativ și de întinderea domeniului de aplicare a normelor sale, partea generală cuprinzând normele generale, cu caracter de principii, care se aplică în raport cu toate relațiile de prevenție și de apărare socială, iar partea specială, normele cu caracter special, incidente numai în raport cu relațiile privind anumite incriminări.

O altă sistematizare rezultă din împărțirea dreptului penal în *drept penal general* (comun, ordinar) și *drept penal special*. Prin drept penal *general* se înțelege acea parte a dreptului penal (a legislației penale) ce cuprinde totalitatea normelor penale, fie generale, fie speciale, care se aplică tuturor persoanelor și faptelor și care reglementează relațiile de prevenție și de apărare socială obișnuite sau comune în viața socială. Spre deosebire de acesta, dreptul penal zis *special* cuprinde totalitatea normelor penale derogatorii de la dreptul comun, care reglementează anumite relații de prevenție și de apărare socială, cu privire la anumite categorii de persoane (militari, funcționari etc.), la anumite domenii de activitate (sanitar, fiscal, silvic, rutier, vamal etc.) sau la anumite situații excepționale, cum ar fi starea de asediu sau de urgență declarată ca urmare a unor situații excepționale – război, revoluție, calamitate etc. (așa-numitul *drept penal excepțional*).

Nu este afectată unitatea dreptului penal nici de existența așa-numitului *drept penal internațional*, denumire dată acelei părți a dreptului penal care cuprinde normele ce reglementează aplicarea legii penale în raport cu teritoriul din punct de vedere internațional sau normele penale ce stabilesc competența statului de a pedepsi și infracțiunile săvârșite în afara teritoriului său, de către propriii lui cetățeni pe teritoriul altor state ori săvârșite în străinătate împotriva statului sau a cetățenilor săi. În fine, într-o accepțiune mai largă, dreptul penal internațional este definit ca totalitatea normelor de drept penal intern prin care se reglementează asistența juridică penală internațională în lupta comună împotriva criminalității, intrând, așadar, atât normele menționate anterior care se regăsesc în Partea generală a Codului penal, cât și normele din legea specială care reglementează cooperarea judiciară internațională în materie penală.

Pe de altă parte, nu trebuie să se ignore deosebirea dintre așa-numitul *drept penal internațional* și *dreptul internațional penal*, care este considerat o ramură a dreptului internațional public, fiind definit ca „ansamblul regulilor juridice (cutumiare sau convenționale), stabilite sau acceptate în relațiile dintre state, referitor la represiunea infracțiunilor comise prin violarea dreptului internațional public”¹. Este vorba deci de norme de drept internațional public care prevăd reprimarea unor fapte care pun în pericol pacea și securitatea internațională sau aduc atingere intereselor comune ale tuturor statelor. Intră în această categorie normele privitoare la așa-numitele infracțiuni de drept internațional (*delicta juris gentium*), cum sunt pirateria, împiedicarea exploatării aeronavei sau a navei, traficul de stupefiante, falsificarea de monede sau de alte valori, distrugerea de cabluri submarine etc. În virtutea acestor norme, fiecare stat parte la convenție își ia angajamentul de a le transpune în dreptul intern; în acest mod s-a ajuns, de pildă, la incriminarea pirateriei (art. 235 C.pen.).

§4. Scopul și sarcinile dreptului penal

9. Dreptul penal și politica penală. Un rol important în combaterea criminalității îl are politica penală, precum și importanța raporturilor acesteia cu dreptul penal. Succesul combaterii criminalității presupune o legătură organică, indisolubilă între politica penală și dreptul penal, acesta din urmă fiind principalul instrument de realizare a celei dintâi.

10. Conceptul de politică penală. Într-o accepțiune general admisă, căreia i-a dat expresie, încă de la începutul secolului trecut, un mare penalist german², politica penală este definită ca ansamblul de măsuri și mijloace de prevenire și combatere a fenomenului infracțional, precum și ansamblul principiilor de elaborare și aplicare a acestor mijloace și măsuri, adoptate la un moment dat, într-o anumită țară³.

11. Scopul dreptului penal. Acesta este determinat de politica penală și constă în prevenția și în apărarea împotriva infracțiunilor a valorilor sociale proprii societății în care funcționează⁴. Ținând seama că România este membră a Uniunii Europene,

¹ Gr. Geamănu, *Dreptul internațional penal și infracțiunile internaționale*, Ed. Academiei, București, 1977, p. 25.

² A. Feuerbach, *Lehrbuch*, 1803. În opinia unor autori români, politica penală reprezintă disciplina care studiază căile și metodele luptei împotriva criminalității, în raport cu cauzele fenomenului criminal și cu condițiile social-politice în care se desfășoară activitățile infracționale, aparținând deci atât științei criminale, cât și științei politice (G. Antoniu, C. Bulai, *Dictionar de drept penal și procedură penală*, Ed. Hamangiu, București, 2011, p. 705). În același sens, a se vedea (<http://legeaz.net/dictionar-juridic/politica-penala>).

³ Relevăm, de pildă, *Strategia națională împotriva criminalității organizate 2021-2024*, aprobată prin Hotărârea Guvernului României nr. 930/2021 (M.Of. nr. 898 din 20 septembrie 2021).

⁴ În dreptul penal român, acest scop era explicit prevăzut în dispoziția din art. 1 C.pen. român din 1969 (actualmente abrogat) care prevedea că „legea penală apără, împotriva infracțiunilor, România, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, precum și întreaga ordine de drept”. *Actualul Cod penal român* (Legea nr. 286/2009) – în prezent în vigoare – nu a preluat această

dreptul penal român trebuie să apere și valorile promovate de această uniune (de pildă, interesele financiare ale Uniunii Europene), pe lângă cele naționale¹.

12. Sarcinile (funcțiile) dreptului penal. În realizarea scopului său, dreptul penal este chemat să îndeplinească anumite sarcini sau funcții, în calitatea sa de instrument al politicii penale. În esență, aceste funcții sunt: a) prevenirea săvârșirii infracțiunilor prin incriminarea faptelor periculoase pentru societate și prin stabilirea sancțiunilor adecvate în cazul săvârșirii lor; b) combaterea fenomenului infracțional prin tragerea la răspundere penală a infractorilor și prin aplicarea sancțiunilor de drept penal; c) asigurarea cadrului legal de prevenire și de realizare a combaterii infracțiunilor desfășurate de către organele de stat competente; d) impunerea desfășurării relațiilor sociale în conformitate cu ordinea de drept penal impusă.

§5. Locul dreptului penal în sistemul dreptului

13. Autonomia dreptului penal în cadrul sistemului de drept și legăturile sale cu celelalte ramuri ale dreptului. Așa cum s-a arătat, dreptul penal este o ramură de sine stătătoare a sistemului dreptului. Acest caracter autonom al dreptului penal nu exclude însă existența unor legături intime, necesare, organice cu toate celelalte ramuri ale sistemului de drept.

Se știe, totodată, că relațiile sociale, oricare ar fi acestea, nu se creează în abstract, ci numai în jurul și datorită valorilor sociale. Reglementând relațiile de prevenție și de apărare a valorilor sociale, dreptul penal are legături cu toate celelalte ramuri ale sistemului de drept, care reglementează relațiile sociale create în jurul și datorită acelorși valori sociale.

Semnificative sunt, în înțelesul menționat mai sus, legăturile dreptului penal cu *dreptul constituțional*. După cum se știe, dreptul constituțional stabilește, prin normele sale, care sunt valorile sociale a căror apărare este garantată prin Constituție, dar realizată în fapt prin normele dreptului penal. Prin urmare, reglementarea juridico-penală pornește de la normele constituționale atunci când incriminează și sancționează faptele care vatămă ori pun în pericol statul român, drepturile fundamentale ale omului, principiile de organizare și funcționare a statului de drept, proprietatea sub toate formele acesteia etc.

14. Dreptul penal și dreptul procesual penal. În cadrul sistemului de drept, dreptul penal are cele mai strânse și indisolubile legături cu dreptul procesual penal, cele două ramuri neputând exista una fără cealaltă. Dreptul penal n-ar putea realiza

---

dispoziție, considerând că sarcina definirii scopului dreptului penal aparține doctrinei. În art. 2 din *Codul penal al Republicii Moldova* (<http://lex.justice.md/md/331268/>; <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=331268>) se prevede că: „legea penală apără, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orânduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept”; „legea penală are, de asemenea, drept scop prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni”.

¹ În același sens, A. Boroș, *Drept penal. Partea generală*. Conform Noului Cod penal, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 4.

apărarea valorilor sociale dacă n-ar exista dreptul procesual penal care să reglementeze activitatea de urmărire, judecare și sancționare a celor care săvârșesc infracțiuni. La rândul său, dreptul procesual penal ar fi lipsit de obiect fără dreptul penal, fiindcă raporturile de drept procesual penal se nasc și pot exista numai pe baza raporturilor juridice de drept penal.

15. Dreptul penal și dreptul execuțional penal. Dreptul penal are legături strânse și cu dreptul executării sancțiunilor de drept penal. Această ramură a dreptului cuprinde normele juridice care reglementează relațiile sociale ce iau naștere în procesul executării sancțiunilor de drept penal între organele de stat specializate, însărcinate cu executarea acestor sancțiuni (aplicate de către instanțele judecătorești), și persoanele condamnate. Raporturile juridice de drept execuțional penal derivă din raporturile de drept penal și din cele de drept procesual penal, aflându-se în legături de interdependență cu acestea.

16. Legăturile cu alte ramuri ale dreptului. Reglementând relații sociale privitoare la aceleași valori sociale, dreptul penal are legături necesare cu fiecare dintre ramurile dreptului. Astfel, incriminând și sancționând penal faptele contra patrimoniului, dreptul penal are în vedere relațiile de ordin patrimonial, așa cum sunt acestea reglementate prin normele și instituțiile dreptului civil, iar răspunderea civilă, care are ca temei o faptă prevăzută de legea penală, este reglementată de legea civilă. Tot astfel, incriminând și sancționând faptele de bigamie, abandon de familie, rele tratamente aplicate minorilor etc., dreptul penal are în vedere reglementările din Codul civil privitoare la relațiile de familie.

La fel sunt raporturile dreptului penal și cu celelalte ramuri ale dreptului.

Secțiunea a 2-a. Generalități privind știința dreptului penal

§1. Dreptul penal ca ramură a științelor juridice

17. Noțiunea de știință a dreptului penal. Spre deosebire de dreptul penal, care este o ramură a dreptului, știința dreptului penal este o disciplină a științelor juridico-penale, ce cuprinde concepțiile, teoriile, ideile, principiile destinate să explice și să fundamenteze necesitatea, scopul și sarcinile dreptului penal, precum și să stabilească mijloacele juridice eficiente de prevenire și combatere a fenomenului infracțional cu ajutorul dreptului penal.

18. Sistematizări în știința dreptului penal. În raport cu particularitățile obiectului său, știința dreptului penal poate fi divizată în trei părți: partea introductivă sau preliminară, partea generală și partea specială.

Partea introductivă are ca obiect dreptul penal privit în ansamblu, ca ramură a dreptului. În această parte a sa, știința dreptului penal studiază aspectele cele mai generale ale obiectului său: caracterele dreptului penal, scopul și funcțiile acestuia, principiile și izvoarele dreptului penal, raportul juridic de drept penal ca tip de raport juridic, legea penală și interpretarea acesteia, principiile de aplicare a legii penale în raport cu spațiul și timpul etc. Numai după clarificarea acestor aspecte este posibilă

tratarea propriu-zisă a instituțiilor fundamentale ale dreptului penal: infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile de drept penal¹.

Partea generală are ca obiect de studiu normele penale generale, adică reglementările privitoare la instituțiile fundamentale ale dreptului penal: infracțiunea, răspunderea penală și sancțiunile de drept penal.

Partea specială are ca obiect de studiu normele de incriminare, adică reglementările privitoare la condițiile legale în care diferitele acte de conduită, considerate individual, sunt incriminate și constituie infracțiuni, sancțiunile pe care legea le prevede pentru fiecare infracțiune în parte, precum și condițiile speciale în care are loc tragerea la răspundere penală pentru săvârșirea acesteia.

§2. Locul științei dreptului penal în sistemul științelor

19. Știința dreptului penal ca ramură a științelor juridice. Prin obiectul, metodologia și finalitatea sa, știința dreptului penal aparține științelor juridice, care au ca obiect de studiu diferitele ramuri ale dreptului sau chiar dreptul în genere, cum este cazul teoriei generale a dreptului sau al filozofiei dreptului. Sub acest aspect, ea are legături cu celelalte discipline ale științelor juridice, folosind uneori principii și noțiuni elaborate de către teoria generală a dreptului. Cele mai strânse legături le are însă dreptul penal cu științele juridico-penale, și anume cu știința dreptului procesual penal și cu știința dreptului execuțional penal, disciplinele având ca obiect ramurile de drept corespunzătoare.

Secțiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale dreptului penal

20. Noțiunea de principii fundamentale ale dreptului penal. În ramura dreptului penal, *principiile fundamentale* sunt *idei* directoare care călăuzesc elaborarea și realizarea normelor de drept penal, fiind deci prezente în întreaga reglementare juridico-penală.

21. Principiul legalității. În domeniul dreptului penal, principiul *legalității* exprimă regula potrivit căreia întreaga activitate de prevenție și de apărare socială împotriva criminalității trebuie să se desfășoare pe baza legii și în strictă conformitate cu aceasta.

Principiul legalității în materie penală se materializează în regulile *nullum crimen sine lege* (nu există infracțiune fără lege) – *legalitatea incriminării* – și *nulla poena sine lege* (nu există pedeapsă fără lege) – *legalitatea sancțiunilor de drept penal*. În virtutea acestor reguli, o faptă, oricât de periculoasă ar fi, nu poate fi sancționată dacă nu este prevăzută ca atare de lege, iar o constrângere aplicată unei persoane nu constituie o sancțiune legală, ci o manifestare de voință arbitrară, dacă nu este prevăzută de lege.

¹ G. Antoniu, Partea introductivă a dreptului penal. Concept. Istoric. Reflectii (III), în RDPen nr. 3/2010, p. 10. A se vedea, pe larg, G. Antoniu, Tratat de drept penal, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 210-253.

Deși legea penală ar trebui să definească într-un singur text atât legalitatea incriminării, cât și legalitatea sancțiunilor de drept penal, în actualul Cod penal român (Legea nr. 286/2009¹) aceste *laturi* ale principiului legalității sunt prevăzute în texte distincte (art. 1 definește legalitatea incriminării, iar în art. 2 este consacrat principiul legalității sancțiunilor de drept penal, adică legalitatea pedepselor, a măsurilor educative și a măsurilor de siguranță)².

Potrivit art. 1 C.pen., legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni, și nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.

---

¹ M.Of. nr. 510 din 24 iulie 2009. Actualul Cod penal, cu modificările și completările ulterioare, a intrat în vigoare la data de 1 februarie 2014, potrivit art. 246 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicarea a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M.Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012). Înainte de a intra în vigoare, actualul Cod penal a suferit unele modificări prin Legea nr. 27/2012 (M.Of. nr. 180 din 20 martie 2012), prin Legea nr. 63/2012 (M.Of. nr. 258 din 19 aprilie 2012) și prin Legea nr. 187/2012. Însă, și după intrarea în vigoare, actualul Cod penal a suferit modificări prin Legea nr. 159/2014 (M.Of. nr. 887 din 5 decembrie 2014), prin O.U.G. nr. 18/2016 (M.Of. nr. 389 din 23 mai 2016), prin Legea nr. 151/2016 (M.Of. nr. 545 din 20 iulie 2016), prin O.U.G. nr. 13/2017 (M.Of. nr. 92 din 1 februarie 2017, în prezent abrogată), prin O.U.G. nr. 14/2017 (M.Of. nr. 101 din 5 februarie 2017) [cu privire la critica adoptării O.U.G. nr. 13/2017, a se vedea *Gh. Ivan*, Noile modificări ale Codului penal și Codului de procedură penală, în *Pro Lege* nr. 1/2017, p. 312-327 (<http://revistaprolege.ro/revista-pro-lege-nr-12017/>)], prin Legea nr. 193/2017 (M.Of. nr. 598 din 25 iulie 2017), prin Legea nr. 49/2018 (M.Of. nr. 194 din 2 martie 2018, în prezent abrogată), prin O.U.G. nr. 28/2020 (M.Of. nr. 228 din 20 martie 2020), prin Legea nr. 217/2020 (M.Of. nr. 1012 din 30 octombrie 2020), prin Legea nr. 228/2020 (M.Of. nr. 1019 din 2 noiembrie 2020), prin Legea nr. 233/2020 (M.Of. nr. 1036 din 5 noiembrie 2020), prin Legea nr. 274/2020 (M.Of. nr. 1144 din 26 noiembrie 2020), prin Legea nr. 219/2021 (M.Of. nr. 739 din 28 iulie 2021), prin Legea nr. 146/2021 (M.Of. nr. 515 din 18 mai 2021), prin Legea nr. 186/2021 (M.Of. nr. 657 din 2 iulie 2021), prin Legea nr. 207/2021 (M.Of. nr. 720 din 22 iulie 2021), prin Legea nr. 8/2022 (M.Of. nr. 20 din 6 ianuarie 2022), prin O.U.G. nr. 71/2022 (M.Of. nr. 531 din 30 mai 2022), prin Legea nr. 170/2022 (M.Of. nr. 548 din 6 iunie 2022), prin Legea nr. 171/2023 (M.Of. nr. 532 din 15 iunie 2023), prin Legea nr. 200/2023 (M.Of. nr. 616 din 6 iulie 2023), prin Legea nr. 213/2023 (M.Of. nr. 629 din 10 iulie 2023), prin Legea nr. 214/2023 (M.Of. nr. 634 din 11 iulie 2023), prin Legea nr. 217/2023 (M.Of. nr. 634 din 11 iulie 2023) și prin Legea nr. 248/2023 (M.Of. nr. 673 din 21 iulie 2023). Deopotrivă, unele dispoziții ale actualului Cod penal au fost declarate neconstituționale sau li s-a recunoscut constituționalitatea numai dacă respectă anumite condiții impuse de către Curtea Constituțională a României.

² Această soluție de reglementare a fost socotită discutabilă în doctrina penală, deoarece, în ansamblul său, autonomizează principiul legalității incriminării, separând acest principiu printr-un text distinct de acela al legalității pedepsei ca și când cele două principii ar putea avea, sub aspectul legalității, tratamente diferite [*G. Antoniu*, Legalitatea incriminării (Principii generale), în *G. Antoniu* (coord.), *C. Bulai*, *C. Duvac*, *I. Griga*, *Gh. Ivan*, *C. Mitrache*, *I. Molnar*, *I. Pascu*, *V. Pașca*, *O. Predescu*, Explicații preliminare ale noului Cod penal, Vol. I. Articolele 1-52, Ed. Universul Juridic, București, 2010, p. 20 și în *G. Antoniu* (coord.), *T. Toader* (coord.), *C. Bulai*, *B.N. Bulai*, *C. Duvac*, *I. Griga*, *I. Ifrim*, *Gh. Ivan*, *C. Mitrache*, *I. Molnar*, *I. Pascu*, *V. Pașca*, *O. Predescu*, Explicațiile noului Cod penal, Vol. I. Articolele 1-52, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 34].

În art. 2 C.pen. se menționează că: legea penală prevede pedepsele aplicabile și măsurile educative ce se pot lua față de persoanele care au săvârșit infracțiuni, precum și măsurile de siguranță ce se pot lua față de persoanele care au comis fapte prevăzute de legea penală; nu se poate aplica o pedeapsă ori nu se poate lua o măsură educativă sau o măsură de siguranță dacă aceasta nu era prevăzută de legea penală la data când fapta a fost săvârșită; nicio o pedeapsă nu poate fi stabilită și aplicată în afara limitelor generale ale acesteia¹.

22. Egalitatea în fața legii penale. Acest principiu exprimă regula că toți membrii societății sunt egali în fața legii penale, atât în calitate de beneficiari ai ocrotirii juridico-penale, cât și în calitate de destinatari ai exigențelor acestei legi.

23. Umanismul dreptului penal. Principiul *umanismului* constituie o linie directoare a dreptului nostru penal în ce privește determinarea scopului acestuia, a valorilor ce urmează să fie apărate și a mijloacelor prin care urmează să se îndeplinească această apărare.

24. Prevenirea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală. Potrivit acestui principiu, întreaga reglementare juridico-penală trebuie să asigure, *pe de o parte*, realizarea funcției preventive generale a legii penale, iar, *pe de altă parte*, prevenirea săvârșirii de noi fapte prevăzute de legea penală, ca rezultat al aplicării sancțiunilor de drept penal.

25. Infracțiunea ca singur temei al răspunderii penale. Conform acestui principiu, numai săvârșirea unei infracțiuni, fapt stabilit de către organul competent și numai în forma cerută de lege, poate servi ca temei pentru răspunderea penală a unei persoane. Principiul este explicit consacrat prin dispoziția din art. 15 alin. (2) C.pen.²

26. Personalitatea răspunderii penale și a sancțiunii de drept penal. Acest principiu conține regula că atât obligația decurgând dintr-o normă de drept penal, de a avea o anumită conduită, cât și răspunderea izvorând din nerespectarea unei astfel de obligații, au caracter personal.

27. Individualizarea sancțiunilor de drept penal. În virtutea acestui principiu, stabilirea și aplicarea sancțiunilor de drept penal (pedepse, măsuri de siguranță și măsuri educative) trebuie să se facă prin determinarea concretă a acestora în raport cu gravitatea faptei săvârșite și cu persoana infractorului, respectiv cu starea de pericol concret, astfel încât sancțiunea aplicată să fie aptă să-și îndeplinească funcțiile și să-și atingă scopul.

În legislația noastră, principiul *individualizării* este consacrat explicit prin dispozițiile din art. 74 C.pen.³

¹ Analiza principiului legalității incriminării și a pedepsei în dreptul Uniunii Europene va fi făcută în secțiunea privitoare la izvoarele dreptului penal.

² „Infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale”.

³ „Stabilirea duratei ori a cuantumului pedepsei se face în raport cu gravitatea infracțiunii săvârșite și cu pericolozitatea infractorului (...)”.

Codul penal al Republicii Moldova consacră următoarele principii:

„Articolul 3. Principiul legalității

(1) Nimeni nu poate fi declarat vinovat de săvârșirea unei infracțiuni nici supus unei pedepse penale, decât în baza unei hotărâri a instanței de judecată și în strictă conformitate cu legea penală.